

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ДВОВАЛЮТНОЇ ГРОШОВОЇ СИСТЕМИ

У роботі обґрунтовано необхідність використання в країні одночасно сильної і слабкої валюти; розглянуто передумови впровадження золотої розрахункової одиниці в якості сильної валюти в основному як засобу збереження та накопичення заощаджень домашніх господарств.

Ключові слова: валюта, заощадження, золото.

MORHACHOV I.

East-Ukrainian National University named after Volodymyr Dahl

PRE-CONDITIONS OF CREATION OF MONEY SYSTEM WITH TWO CURRENCIES

The aim of researches is a ground of possibility of simultaneous turnover in the country of two currencies, one of that carries out the role of weak, and other - strong. When a national bank is the issuer of these two currencies. The multi-currency system now operates in many countries, when the currencies of other countries are used along with the national one. The currencies of other countries play the role of strong currencies. This situation contains the risks of depreciation of these currencies, which can lead to losses of a part of savings by households. Threats and possibility's of depreciation of world currencies - leaders are considered, and also necessity of search of alternative methods of forming of strong currency a national bank. The national currency can not be both strong and weak at the same time. Necessity of the use for a country simultaneously strong and weak currency are reasonably in the article. Pre-conditions of introduction of gold calculation unit as strong currency are considered. Such currency must act as means accumulation of savings of households. The lacks of world currencies as means of maintenance and accumulation of savings of households are specified. Requirements to strong currency, that must act part in a national economy, are considered. Measures from introduction of gold as strong currency in form gold calculation unit in an electronic kind and in a kind paper currencies are offered. An increase in the gold reserves of the national bank is necessary to ensure the primary issue of the gold unit of account for the planned release of such a currency. There is a high probability of an increase in demand for this currency by households in the case of the introduction of such a currency. The National Bank and the government should be prepared for this development of the situation and gradually increase the gold reserves.

Keywords: currency, economy, gold.

Постановка проблеми. Майже в кожній країні існує спір між економістами щодо такого фундаментального питання: «Якою має бути національна валюта: сильною чи слабкою?». Прихильники експортерів наполягають на поступовому ослабленні національної валюти з метою покращення позицій національного товаровиробника на світовому ринку. Інші економісти приводять багато доводів на підтримку сильної національної валюти, зменшення інфляції, стабілізації національної валютної системи. Нажаль, національна валюта не може бути одночасно і сильною і слабкою. Здавалося б, знайти консенсус між цими двома групами прихильників економічного стану національної економіки об'єктивно неможливо. З іншого боку, якщо одна валюта не може одночасно відповідати двом умовам, чому одночасно в країні не може бути в обороті дві валюти, кожна з яких відповідає одній певній умові? Вирішення цієї дилеми зумовлює актуальність дослідження наведеного питання.

Аналіз останніх досліджень за напрямом [1–8] дозволяє визнати наявність глибоких напрацювань тематики. Незважаючи на досить високий ступінь її дослідження можливим є подальше поглиблення питання особливостей одночасного застосування відразу двох валют: сильною і слабкою.

Метою досліджень є обґрунтування можливості одночасного обігу в країні двох валют, одна з яких виконує роль слабкої, а інша – сильною. При чому емітентом цих валют виступає національний банк.

Виклад основного матеріалу. В нашому дослідженні поняття «слабка валюта» розглядається з погляду стабільності її курсу до світових валют-лідерів, наприклад долар США або євро. Якщо курс національної валюти є стабільним і утримується довгий час на одному рівні в порівнянні з доларом США або євро, таку валюту будемо вважати сильною, та навпаки.

Спробуємо уточнити роль слабкої валюти в країні.

По-перше, здійснюючи девальвацію національної країни уряд покращує позиції національних експортерів, коли їх товари на зовнішньому ринку стають дешевше і вони виграють конкуренцію за ціною. Стимулювання експорту сприяє створенню нових робочих місць, наповненню державного бюджету, покращує платіжний та торговельний баланс країни. В умовах глобалізації економіки експорт є запорукою виживання економіки національного господарства. Майже уряди всіх країн так чи інакше стимулюють експорт товарів та послуг. В таких умовах девальвація національної валюти робиться умисно, іноді жертвуючи іншими інтересами. Наприклад, Китай, який характеризується зростаючим ВВП, позитивним сальдо торговельного і платіжного балансу, має значні золотовалютні резерви для того, щоб підтримувати свою національну валюту на стабільному рівні, умисно здійснює девальвацію для стимулювання експорту.

На відміну від умисної девальвації національної валюти уряди багатьох країн іноді змушені це робити в основному внаслідок незбалансованості між доходами та витратами державного бюджету. Коли

має місце дефіцит державного бюджету, витрати зростають, а доходи їх не покривають, приходиться вмикати додатковий друк грошей. Зростає обсяг грошової маси, який незабезпечений виробництвом. Це призводить до інфляції, однак держава виплачує заробітну плату лікарям, вчителям, пенсії пенсіонерам, грошові виплати безробітним та незахищеним верствам населення.

Змушена девальвація здійснюється за наявності економічних проблем: падіння або зупинка росту ВВП, незаплановане зростання державних витрат, зменшення експорту, відсутність значних золотовалютних резервів. Такі економічні проблеми є об'єктивними і характерні для багатьох країн світу, тому в більшості країн національна валюта є слабкою змушено, а не умисно.

Іноді знецінення національної валюти відбувається не тільки внаслідок друку надмірного обсягу грошей. Коли відбуваються політичні кризи, стихійні лиха, воєнні дії, збройні конфлікти та інше, що призводить до суттєвого зменшення експорту або довіри громадян до національної валюти, вони стрімко її обмінюють на іноземну. Зростання попиту на іноземну валюту та пропозиція національної на фінансовому ринку знецінює останню.

В підсумку сукупність наведених обставин об'єктивно зумовлює наявність в багатьох країнах світу існування слабких національних валют. В той час, як в якості сильної використовується долар США або євро. Тобто фактично в країнах вже діє мультивалютна система, коли поряд з національною використовуються валюти інших країн, які виконують роль сильної.

Уточнимо роль «сильної валюти».

По-перше, сильна валюта виконує роль «зберігача» капіталу. Громадяни (домашні господарства) мають схильність зберігати та накопичувати частину доходів. Для уникнення знецінення заощаджень останні зберігаються в доларах США та євро. В умовах стабільності національної валюти значна частина таких заощаджень утримується на депозитах в банках в національній валюті. Чим слабше остання, тим більший відсоток заощаджень утримується в валютах інших країн.

По-друге, сильна валюта застосовується при розрахунках при придбанні нерухомості, автомобілів та інших об'єктів, що мають значну вартість та відносяться до об'єктів інвестування. Заощадження здійснюються або з метою витрачання на придбання в майбутньому об'єктів, що мають значну вартість, або для здійснення інвестицій для отримання прибутків в майбутньому. Для запобігання знецінення заощаджень розрахунки за такими операціями зручно здійснювати за допомогою сильних валют.

Розглядаючи ролі як слабкої валюти, так і сильної, виникає висновок щодо корисності і необхідності їх застосування одночасно обох в національному господарстві.

Повернувши до сучасної ситуації в багатьох країнах, де роль слабкої валюти виступає національна, а в ролі сильної – долар США та (або) євро, виникає питання: «Навіщо щось змінювати, коли в економіці застосовується одночасно дві валюти?». Можливо, що таке становище буде незмінним ще протягом багатьох десятиріч. Однак можна виділити недоліки такого стану, які згодом можуть привести до необхідності пошуку альтернатив долару США та євро в якості сильних валют. Останні можна віднести до категорії сильних валют умовно.

Розглянемо недоліки долара США в якості сильної валюти:

- загальний обсяг грошової маси не забезпечений товарами, що виробляє економіка країни, та золотовалютними резервами;
- країна має величезний зовнішній борг;
- керівництво країни здійснює ризиковану зовнішню політику, що спрямована на конфронтацію з багатьма країнами;
- в умовах загострення конкуренції з Китаєм у керівництва США завжди існує спокуса послабити національну валюту.

Наведені недоліки за своєю сутністю являють собою ризики знецінення долара США у випадку реалізації будь-якої представленої потенційної загрози. Наприклад, коли значна кількість населення світу перестане визнавати долар США в якості сильної валюти та почне переводити свої заощадження в інші валюти. Це призведе до знецінення долара і, як наслідок, переведе його до розряду слабких валют. Також може виникнути явище за принципом «доміно», коли поява однієї несприятливої події призведе до ланцюга інших негативних подій. Наприклад, коли інші країни світу виключать долар США як засіб формування золотовалютних резервів, а слідом домашні господарства в якості засобу збереження заощаджень, а далі – припинення можливостей зростання зовнішнього боргу, і в підсумку – стрімке зростання державних витрат у випадку збройного конфлікту, що буде покриватися за рахунок емісії незабезпечених доларів.

Розглянемо недоліки євро в якості сильної валюти:

- Європейський союз складається з декількох країн, між якими існують протиріччя. Вихід із зони євро Німеччини або Франції суттєво знецінить вартість європейської валюти;
- Розвиток і процвітання Євросоюзу суперечить інтересам інших не пересічних країн світу;
- в умовах загострення конкуренції з Китаєм у керівництва Євросоюзу завжди існує спокуса послабити національну валюту.

Наведені недоліки за своєю сутністю також являють собою ризики знецінення євро у випадку реалізації будь-якої представленої потенційної загрози. В умовах загострення глобальної конкуренції у

керівництва країн-емітентів умовно-сильних валют також виникає спокуса послабити її для покращення позицій власних товарів на зовнішньому ринку.

Отже є потенційна загроза переходу потенційно-сильної валюти до розряду слабкої. Настання такої події призведе до значного знецінення заощаджень домашніх господарств, для кожного з котрих наслідки такого знецінення можуть бути катастрофічними. Наприклад, в Україні в умовах інфляції більше 40 % річних більше 90 % заощаджень домашніх господарств зберігаються або в доларах США або євро. Стрімке знецінення цих валют призведе до втрати майже всього обсягу заощаджень, які зберігаються в грошовій формі. Необхідність запобігання такої катастрофи зумовлює необхідність пошуку альтернатив, які би могли зайняти роль сильної валюти.

Спробуємо визначити характеристики сильної валюти на підставі недоліків попередніх альтернатив:

- цінність валюти має бути незалежною від дій національного або будь-якого уряду;
- бажано, щоб національний уряд мав можливість емісії або контролю за емісією валюти;
- валюта має бути забезпечена певною об'єктивною цінністю, що характеризується стабільністю;
- сильна валюта має бути додатковою до національної, в той час, як формування доходної та витратної частини державного бюджету (отже як і сплата податків та виплата видатків) має здійснюватися в національній валюті. Тобто національна валюта має відігравати роль слабкої в умовах одночасного існування сильної.

В сучасних умовах наведеним умовам відповідає золото. Однак для того, щоб воно виконувало роль валюти, треба здійснити ряд організаційних заходів, які би дозволили впровадити золото в оборот не в якості металу, а в якості валюти. При цьому зовсім не пропонується впровадження «золотої» гривні або золотого карбованця, які би забезпечувалися золотом, зовсім навпаки – національна валюта має існувати окремо, а обіг золота в якості валюти – окремо.

Отже золото як метал має зберігатися у сховищах національного банку у вигляді стандартних злитків. На частину золотого запасу, яка може бути пущена в обіг, можна випустити банкноти. В свою чергу банкноти можуть вкладатися (повертатися) у відділення банків на карткові рахунки і таким чином переходити в електронну форму. Складністю на перших порах такого обігу золота в якості валюти є те, що золото як метал має два параметра: одиницю ваги та певну пробу. Для приведення двох параметрів до єдиного виміру необхідним є (пропонується) впровадження золотої розрахункової одиниці, яка відповідає певній вазі та пробі.

Переведення золота як металу в паперову та електронну форму дозволить впровадити золото в обіг в якості валюти, коли банкноти можуть використовуватися в якості засобу зберігання заощаджень та розрахунків. Електронні рахунки в золотих розрахункових одиницях можуть відкриватися домашніми господарствами також в державних банківських установах і використовуватися як засіб накопичення та розрахунків так само як у вигляді банкнот.

Випуск банкнот та відкриття електронних рахунків золотої розрахункової одиниці має строго відповідати певній частині золотого запасу національного банку. Золота розрахункова одиниця у вигляді банкноти або в електронній формі має вільно обмінюватися на національну валюту.

Розглянемо відповідність золотої розрахункової одиниці критеріям сильної валюти:

- золото як метал має об'єктивно високу ціну і не залежить від окремого уряду;
- національний банк здійснює контроль за обігом та емісією такої валюти однак не в стані умисно її девальвувати;
- золота розрахункова одиниця забезпечується золотим запасом, який зберігається в національному банку;
- золота розрахункова одиниця дозволить диверсифікувати заощадження домашніх господарств, знизити ризики знецінення долара США та євро, а також попит на іноземні валюти в країні;
- як правило в умовах світових криз та збройних конфліктів ціна золота зростає;
- золота розрахункова одиниця може використовуватися як засіб оплати закордонних товарів та послуг;
- держава та національний банк не повинні використовувати золоту розрахункову одиницю для оплати бюджетних видатків, для цього є національна валюта – гривня, яка залишається основним платіжним засобом;
- основне призначення золотої розрахункової одиниці – засіб збереження заощаджень, коли вона може вільно бути придбана в установах банків або на вторинному ринку.

Для первісної емісії золотої розрахункової одиниці необхідним є збільшення золотого запасу на плановий обсяг випуску відповідної валюти. У випадку запровадження такої валюти в подальшому існує велика імовірність зростання на неї попиту з боку домашніх господарств, тому національний банк та уряд мають бути готовими поступово збільшувати золоті резерви для забезпечення додаткових емісій.

Національний банк та відділення державних банків зможуть отримувати комісійну винагороду від здійснення операцій купівлі-продажу золотої розрахункової одиниці. Відповідна купівля-продаж мають здійснюватися за ринковим курсом. Більш якісне збереження капіталу домашніх господарств покращить рівень матеріального стану населення та збільшить його інвестиційні можливості.

Висновки. В результаті проведених досліджень розглянуті передумови впровадження двовалютної системи в країні на основі використання золотої розрахункової одиниці. Обґрунтовано можливість використання такої валюти в якості засобу збереження та накопичення заощаджень домашніх господарств, а також засобу нейтралізації ризику стрімкого падіння цінності світових валют. Перспективою подальших досліджень за напрямом є уточнення механізмів здійснення взаємовідношень між учасниками фінансової системи в процесі впровадження золотої розрахункової одиниці.

Література

1. Висоцька І.Б. Стабільність національної грошової одиниці як чинник забезпечення стійкості фінансової системи / І.Б. Висоцька // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2015. – № 1 (Серія економічна). – С. 29–37.
2. Греков И. Е. Об совершенствовании подходов к определению монетизации экономики и обоснование ее оптимального уровня / И. Е. Греков // Финансы и кредит. – 2007. – № 11. – С. 60–70.
3. Дзюблук О. Грошова систем а України: глобалізаційні фактори впливу / О. Дзюблук // Вісник НБУ. – 2007. – Липень. – С. 14–22.
4. Дзюблук О. Глобалізаційні процеси та участь іноземного капіталу у розвитку вітчизняної банківської системи // Банківська справа. – 2008. – № 2. – С. 37–45.
5. Медведкіна Є.О. Перспективи та наслідки транснаціоналізації національної банківської системи / Є.О. Медведкіна, І.М. Месечко // Наукові записки. – 2009. – Випуск 11. Серія «Економіка». – С. 435–441.
6. Радзівеський О. Суперечності доларизації економіки України в умовах фінансової глобалізації / О. Радзівеський // Економіка України. – 2005. – № 2. – С. 16–23.
7. Чуб О. О. Банківська діяльність у контексті інтеграції та глобалізації / О. О. Чуб // Фінанси України. – 2008. – № 1. – С. 138–146.
8. Центральний банк і грошово-кредитна політика : підруч. / А.В. Сілакова, Г.І. Лановська, Н.І. Климаш / за заг. ред. Т.А. Говорущко. – Львів : «Магнолія 2006», 2015. – 224 с.

References

1. Visocka I.B. Stabilnist nacionalnoy groshovoi odinitsi yak chinik zabezpechenya stiykosti finansovoy sistemi, Naukoviy visnik Lvivskogo dergavnogo universitetu vnutrishnih sprav, 2015, N 1, P.29-37.
2. Grekov I.E. Ob sovershenstvovaniye podhodom k opredeleniyu monetizatsii ekonomiki i obosnovanie ee optimalnogo urovnyua, Finansi I credit, 2007, N 11, P. 60 – 70.
3. Dzubluk O. Groshova sistema v Ukraine: globalizatsiyni faktori vplivu, Visnik NBU, 2007, Lipen, P. 14-22.
4. Dzubluk O. Globalizatsiyni procesi ta uchast inozemnogo kapitalu u rozvitku vitchiznyznoy bankivskoy sistema, Bankivska sprava, 2008, N 2, P. 37-45.
5. Medvedkina E.O., Mesechko I.M. Perspektivi ta naslidki transnacionalizatsii nacionalnoy bankivskoy sistemi, Naukivi zapiski, 2009, Vipusk 11, Seriya “Economica”, P. 435 – 441.
6. Radzievskiy O. Superechnosti dolarizatsii economici Ukraini v umovah finansovoi globalizatsii, Economica Ukraini, 2005, N 2, P. 16 – 23.
7. Chub O.O. Bankivska diyalnist u konteksti integratsii ta globalizatsii, Finansi Ukraini, 2008, N 1, P. 138 – 146.
8. Govorushko T.A., Silakova A.V., Lanovska G.I., Klimash N.I. Centralniy bank i groshovo-kreditna politika, Lviv “Magnoliya 2006”, 2015, 224 p.

Рецензія/Peer review : 12.12.2017
Надрукована/Printed : 09.02.2018
Рецензент: д.е.н., проф. Овчаренко Є.І.